CZU:821.135.1-31(478).09
ORCID:0000-0002-3872-3031

Felicia CENUȘĂ

Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

POARTA CĂTRE ADEVĂRUL DESPRE NOI SAU PROIECȚII IDENTITARE ÎN *CARTEA NOMAZILOR DIN B.* DE VAL BUTNARU

Identity projections in *Cartea nomazilor din B.* by Val Butnaru

Abstract: In the current study, the novel *The Book of Nomads from B.* by Val Butnaru covers the history of Bessarabia from the totalitarian era and the post-totalitarian era, which is a collective history full of distortion and ambiguity as it lost its true national identity and adopted an invented one. The author of the study will not address the reconstruction of events but, rather, the impact of the History (including actual events) on every individual, especially the way in which it is reflected over the consciousness of the individuals. The main theme identified in *The Book of Nomads from B.* is the dignity of man, in fact, of the man who suffers from the lack of his own dignity.
Keywords: nomadism, literature, identity, history, post-totalitarian period.

Rezumat: În studiul de față este analizat romanul *Cartea nomazilor din B.* de Val Butnaru, roman care cuprinde istoria Basarabiei atât din perioada totalitară, cât și din cea posttotalitară, o istorie a unei colectivități debusolate și păgubite, care și-a pierdut adevărata identitate națională adoptându-și una inventată. Nu atât reconstituirea evenimentelor îl preocupă pe autor, cât impactul Istoriei (inclusiv a celei actuale) asupra fiecărui individ în parte, modul în care acesta se reflectă asupra conștiinței acestuia. Tema principală care se face vizibilă în *Cartea nomazilor din B.* este cea a demnității omului, de fapt, a omului care suferă din lipsa propriei demnități.
Cuvinte-cheie: nomadism, literatură, identitate, istorie, perioada posttotalitară.

Specie literară proteiformă, romanul este cel mai bun radiograf literar al lumii și mentalităților ei, străbătând în mod nuanțat și profund identitățile și reprezentările identitare. Întrebarea „Cine suntem?”, care a provocat discuții substanțiale în interbelicul romanesc, rămâne o obsesie a romanului contemporan, chestionând ca niciodată o identitate mai șubredă, mai dezorientată și mai plină de neliniști (Cordoș, 2012, p. 15). Încercări de răspunsuri la această dilemă chinuitoare, în literatura română din Basarabia, găsim atât în publicistică, cât și în proză, în special în romanele *Hronicul Găinarilor* (2006) al lui Aureliu Busuioc și *Trilogia Basarabeană* (*2018*) scrisă de Val Butnaru, două dintre aparițiile relativ recente. *Cartea nomazilor din B.* (2010) a trilogiei va constitui obiectul studiului de față,

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

roman apreciat de critica literară chiar de la apariție[1], dar încă rămas deschis investigațiilor și evaluărilor critice.

Parte a *Trilogiei basarabene*, *Cartea nomazilor din B*. vorbește despre un prozator ce mânuiește cu abilitate arta cuvântului, jurnalist și regizor concomitent, reușind să impună o formulă narativă în care filmul prezentului concurează cu cel al trecutului.

Incipitul discursului narativ îl aduce în cadru pe Președintele și suita sa, atmosferă specifică agapelor protipendadei comuniste, dar și celei actuale. S-ar părea că romanul e unul cu cheie, însă asemănările de situații nu sugerează identificarea unuia sau altuia dintre personajele publice ale momentului. Autorul însuși menționa într-un interviu pentru ziarul *Jurnal de Chișinău* că „Președintele Mahmur e recognoscibil, dar nu e vorba doar de Voronin sau de Fidel Castro, sau de Hugo Chavez, ci e vorba de toți împreună și de fiecare în parte". (Butnaru, 2010).

Recuzita narațiunii e mai mult una comportamentistă, în care analiza psihologică are un rol secundar, problematizând puțin sau deloc. Similar romanului *Falsificatorii de bani* de Andre Gide, unde unul dintre personaje intenționează să scrie un roman cu titlu omonim, text ce nu va fi cunoscut de cititor decât prin intermediul notelor de jurnalele autorului, demascând de fapt mecanismul operei, în *Cartea nomazilor din B*. se întrevede cam aceeași intenție: scrierea unui roman despre *nomazii din B*., subiectul căruia să se construiască încet, asemeni bulgărelui de zăpadă.

Atât incipitul, cât și deznodământul particularizează abilitatea scriitorului de a structura romanul de la început până la urmă cu acela cu care știința momentului îi spune că trăiește. Primele fraze suscită cumva acordul final, ca într-o structură romanescă elaborată. Mai mult, textul este unul *rotund*: începe și se finalizează cu aceeași frază: „Președintele se trezi mahmur…". Într-un cuvânt, creează o anumită izotipie a sensului cu scopul de a sugera natura analogă a momentelor pragmatice de structurarea textului.

Mahmureala Președintelui schițează din start comportamentul de mai târziu al personajului și dă tonul acțiunilor sale ulterioare. După o serie de elucubrații legate de beția crâncenă avută cu o zi înainte, dar și după câteva mici altercații cu

[1] BEȘLEAGĂ, Vl. Dincoacele și Dincoloul din noi (Val Butnaru. *Cartea nomazilor din B*.). [online] În: *Contrafort*, 2010, nr. 5-6, p. 185-186. Disponibil: http://www.contrafort.md/old/2010/185-186/1855.html; CIOBANU, M. V. Romanul ultimului deceniu: puncte de vedere. Cartea rătăciților. În: *Sud-Est Cultural*, 2010, nr. 3; CIOBANU, M. V. Timpul Risipirii Egal Timpul Căutării? În: *Sud-Est Cultural*, 2011, nr. 3, p. 47-56; CIOBANU, V. Poarta mistică a identității refulate. În: *Revanșa literaturii. Ficțiuni critice*, Ed. Arc, 2019; SPIRIDON, V. Tărie de caracter. [online] În: *Convorbiri literare*, 2010, nr. 6. Disponibil: http://convorbiri-literare.dntis.ro/VSPIRIDONiun10.html; ȘLEAHTIȚCHI, M. *(Intre)textele istoriei și parodia prezentului*. [online] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/Stiinte_umanistice_10_2013_0.pdf.[10]

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

subalternii, Președintele intră în Sala de Protocol pentru a bea o cupă de șampanie și a servi din masa improvizată pentru viitorul succesal exportului a două vagoane cu vin. Ședința se transformă într-o sindrofie ordinară, cu muzică și participanți cheflii, alias personajele romanului. Criticul Mircea V. Ciobanu face o listă a acestora, ca într-o ordinară piesă de teatru: Președintele (mahmur); Eleonora, purtătoare de cuvânt, apoi directoarea televiziunii, apoi… agentul de asigurări; Platon Kimir, zis Palton, romancier, grafoman, autorul romanelor *Republica cu îngeri* și *Republica cu alți îngeri*; Elefterie Lut, parlamentar (și fiii săi, Ovidiu și Virgiliu); F. F. (= Feodos), consilier (intim); (…) Solomon, consilierul (*de taină*, cum s-ar zice); Otilia Urâtescu, tot consilier; Lucia, purtător de cuvânt (după Eleonora); Anghel Rota, zis Îngeru, fost consilier prezidențial; Kukuruz, consilier pe probleme economice, Leonte, consilierul glumeț, pacient la balamuc și deținut permanent; Raul, liderul opoziției (…) rondelista Cleopatra Kara; criticul literar Buhă; prozatorul (rebel) George Librescu, Vincent Albu, compozitor și critic muzical; Cezar Dobă, cântăreț…; Ian Goretzky, regizor ș. a. (Ciobanu, 2014, p. 150).

O beție generalizată este și Ziua Vinului, cea mai importantă sărbătoare națională a Republicii: „Șiruri lungi de butoaie au fost aliniate în fața Clădirii Guvernului, în încăperile Biroului de permise al Parlamentului și chiar pe holurile Președinției. Era ziua în care oricine putea bea oricât și oriunde dorea: în stradă, în piață sau în cele mai greu accesibile instituții de conducere ale Republicii".

Încheierea de acorduri cu diferiţi reprezentanți ai delegațiilor străine tot la sindrofii ordinare se rezumă. Supărat că unul dintre liderii opoziției a primit din partea Occidentului o „mașină care zboară", „Președintele apucă cu ambele mâini fața de masa și o trase energic spre sine, mișcare în urma căreia pe parchetul lucitor începură să cadă felii de pește roșu garnisite cu lămâi verzi; urmate de găini umplute cu ficat de batog; sticle pântecoase cu vin de la baza militară; caşcaval mărunțit, împănat cu dungi subțiri de usturoi; vinete răsucite, legate cu fire de țelină, stropite cu sos picant…". Scenele cu sindrofii şi altercațiile rezultate ar fi un fel de laitmotiv al narațiunii.

Toposul acțiunii romanului este Republica, un fel de Macondo, sau poate un Ninive basarabean, cu o istorie încâlcită, cu oameni mutilați de sistem, dar și de tarele genetice şi de anturajul omnivicios, indivizi debusolați irecuperabil între maidanele cu eșecuri ale inutilității general-patologice. Excursurile în biografiile mărunte, marcate de complexe și frustrări prăfuite ale celor ce se mișcă în lumea puterii au desenat o paradigmă deprimantă a Basarabiei, un spațiu al evenimentelor marcate de cruzime, șantaj și lipsă de scrupule, un loc unde viața nu are preț, iar moartea nu e luată în serios. Am putea afirma deci că romanul este o suită de depoziții narative despre o umanitate frustrată de propriile-i metamorfoze, un conglomerat de oglinzi deformate, asemănător destrămării funambulești a lumii.

Deși, schematic, Mama Elena este personajul care dovedește existența unui centru al texturii narative, ea este cea care protestează în față președinției

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

pentru faptul că, la comanda Președintelui, i-a fost întemnițat fiul Leonte. Mama Elena (un prototip al Basarabiei, cum vom percepe din derularea evenimentelor) are trei copii: Feodos, fiul despre care se crede că și-a pierdut memoria, Leonte, bolnav, născut la canalul din Siberia, și Călugăru, copilul mutilat fizic în copilărie, fără mâini și fără picioare, mâncate de niște porci flămânzi în vara anului 1946. Dumnezeu l-a ținut viu, l-a salvat de la moarte, pentru a-i salva, prin el, pe alții. Soțul Mamei Elena, Dan, se pierde fără urme în vâltoarea deportărilor. Catinca, sora ei, dispare fără veste, după ce-l naște pe Îngeru, fiind violată de ofițerul „cu pată în frunte", actualul Președinte. Le unește pe majoritatea acestor personaje o stare de amnezie specifică. Ele nu-și cunosc originile, nu au setea investigării nici propriului sine, nemaivorbind de condiția umanității sau a pământului ce-i adăpostește. Autorul construiește ecuații intelectuale bine cizelate în mersul narațiunii, bazate pe degradarea conștientă și transpunerea voită în plan minor a unor mituri bine-cunoscute. Feodos, F. F. (Feodos Filosoful), fiul Mamei Elena, dar și prietenul și confidentul Președintelui, își ascunde mama într-un subsol, pentru a nu fi văzută protestând de acesta. Subsolul ar semnifica încercarea anihilării protagonistei, un topos ce stagnează evenimentele care, altfel, ar fi putut fi schimbate prin implicare.

Omniprezent și omniscient, ochiul de veghe și liantul firului narațiunii este personajul Călugăru, fiul Mamei Elena. Acesta apare călare pe un Păun înzestrat cu o coadă împodobită cu ochii lui Argus, ochiul fiind simbol al cunoașterii (Evseev, 1994, p. 136). Călugăru, care figurează mai mult în planul fantasticului decât al realului, rămas viu ca prin minune după ce și-a pierdut mâinile și picioarele, capătă abilități miraculoase. Își petrece viața în natură, spațiul sacru benefic și izbăvitor, aproape de Dumnezeu, cel care îl ține în viață și datorită credinței. Lipsit de libertatea exterioară, personajul se poate bucura de cea interioară. El este mesagerul Adevărului, depune efort pentru a-și scăpa semenii de amnezie, dar aceștia sunt înceți la minte și puțin capabili de salt. Călugăru rămâne astfel ultimul idealist al familiei sale.

Romanul este împânzit de elemente fantastice. Îmbinările de miraculos și fabulos halucinant, citit în latura-i parabolică, sunt semne ale unei lumi răvășite, întoarse pe dos. Inițial, atributele fantastice păreau a distrage de la esența mesajului, ca mai târziu să înțelegem că ideea textului se cristalizează anume aici. Ele ne ajută să reliefăm conflictul moral al cărții. Călugăru se perindă peste tot: în tunelurile alambicate ale istoriei milenare, dar și în istoria noastră recentă. El poate fi privit, de asemenea, drept o reprezentare a conștiinței, acel înger păzitor care te poartă prin labirinturile propriei vieți. Vocea-i este bine individualizată, personajul fiind implicat în text nu numai în dezvoltarea acțiunii, dar și în actul narării faptelor și în comentarea lor: „De câte ori să vă explic? Oamenii nu sunt răi. Nici buni nu sunt. Ei sunt oameni, numai că uită acest lucru, iar noi suntem datori să le amintim ceea ce ei se încăpățânează să nu țină minte. În felul acesta îi păzim și-i ocrotim. Numai

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

Dumnezeu are dreptul să-i pedepsească: să topească Turnul, să-l lipsească pe cineva de minte sau să-i ia viața. Noi avem o altă misiune – să le păstrăm memoria, să-i obligăm să nu se dezică de obârșia lor, să păstreze curățenia spirituală".

Întru curățare spirituală, Călugăru îi încredințează lui Îngeru o praștie cu care să arunce raze în sufletele care urmau să fie curățate și eliberate: „Chiar în clipa următoare a simțit că o forță nevăzută îl ridică în aer și că începe să zboare ușor ca o pasăre sau, poate ca un gând. Pentru prima dată a văzut cum arată capitala de la înălțimea zborului de pasăre: un monstru întunecat, cu câteva luminițe palide pe frunte, răpus la pământ de rabie și de o gripă pulmonară cronică. A rupt o bucățică de rază, a pus-o în praștie și a trimis-o în direcția Palatului de unde, pe ușa centrală, au început să curgă în stradă puhoaie de apă tulburi, iar în jur s-au aprins mii de lumini. Și-a aruncat privirea pe celălalt capăt al orașului și i-a văzut pe Păun și pe Albatros plutind deasupra Închisorii Păsărilor. O altă rază de lună lovi pereții groși ai pușcăriei și nori imenși de praf s-au ridicat în aer. Eliberate din închisoare, sute de păsări au fâlfâit înspre cer, iar în fața tuturor albea Porumbelul cu Ramura de Măslin.

Și o lumină aurie a învăluit întreaga Republică".

Aidoma unui mesager al lui Dumnezeu, Călugăru oferă semenilor săi o cunoaștere comunicantă cu modul lui de cunoaștere. Îi grefează în propria sa inteligență, le infuzează seva înțelepciunii sale. Desigur, această grefă cere o lungă, complicată și dificilă pregătire. Să ne amintim că, la Cina cea de Taină, Iisus s-a străduit îndelung să trezească receptivitatea minții discipolilor săi către înțelegerea metafizică, aceștia fiind înceți la minte și incapabili de înțelegere profundă. Până și în ultimele sale ore terestre, Iisus muncește din greu cu intelectul ucenicilor aflați departe de desăvârșire, iar aceștia adorm în Grădina Ghetsimani (Luca 22: 29-45). Și totuși, în ultimul ceas, ucenicii se trezesc și devin apostolii Mântuitorului!

La propunerea lui Călugăru, câțiva oameni vor construi o *Poartă* din stejar, „ferecată cu multe chingi de metal, cu un zăvor imens și belciuge aurii", cu puteri miraculoase. Astfel, cei ce vor trece prin ea, vor nimeri *dincolo,* într-o altă dimensiune existențială, unde noțiunile de spațiu și timp vor fi abolite, iar oamenii își vor putea investiga propriul sine/eu și-și vor cunoaște trecutul, istoria și strămoșii.

În această parte a textului, acțiunea se derulează aidoma celei dintr-un film cu instantanee bine conturate. Primul care trece prin *Poarta* miraculoasă este Îngeru, care rămâne contrariat de propriile-i origini: e conceput în urma unui viol, iar tatăl său este însuși Președintele cu pată în frunte. Tot acolo personajul își descoperă și faptele odioase: cândva, într-un acces de gelozie, și-a omorât două iubite, undeva, într-un oraș de pe Volga. În alt cadru, și Feodos, F. F., un individ fără identitate relevantă, înscrisă într-o nomenclatură, una topită în comunitate, află că e frate cu Călugăru. Tot în aceste secvențe aflăm și istoria halucinantă a vieții lui Călugăru, lăsat de porci fără mâini și picioare: „Chiar dacă știa că aici, la locul destinației finale, putea spune tot ce crede și nimeni nu s-ar fi supărat, chiar dacă avea dreptul, ba chiar ar fi fost mai bine, să recunoască faptul că întotdeauna, toată viața lui,

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

a fost supărat pe mama, fiindcă rar cine manifestă atâta neglijență față de un prunc lăsat fără supraveghere pe prispa casei, lângă porcii flămânzi care râmau în grădină și care, până la urmă, au schimbat cursul Istoriei, chiar dacă înțelegea că nu va avea altă ocazie să-și verse amarul, hotărî să tacă, amintindu-și, aproape cuvânt cu cuvânt, un fragment din romanul lui Platon Kimir: „*Da, da, să fi rămas teafăr, ar fi fost predestinat să schimbe soarta oamenilor din Republică, unii dintre care, în naivitatea ce-i caracteriza, mai credeau în teoria că formau un popor, alții, de-a dreptul inconștienți, susțineau sus și tare că erau o națiune. Dar nu erau. Acel grup de oameni nu și-a găsit prorocul ce i-ar purta prin pustiu și le-ar vorbi despre adevăr*…”.

Despre originile personajelor cu sânge de tătar în vene aflăm din scena în care un individ din Bugeac, Ghirai Mârza, fură o fată creștină, Catinca, o pune de-a curmezișul calului și fuge cu ea în încercarea de a scăpa de urmăritorii înarmați cu lănci: „La un moment dat, profitând de neatenția lui Ghirai Mârza care tocmai înșeuă calul, Catinca îi smulse pumnalul de la brâu și, fără să stea pe gânduri, și-l înfipse în piept. Tătarul reacționă fulgerător, împiedicând-o să-și provoace o rană prea adâncă. Găsi în traistă o fâșie de pânză cu care îi legă rana și, după ce o ridică în brațe, pornindu-se spre cal, văzu în zare un nor de praf: erau vreo douăzeci de călăreți înarmați cu sulițe și săbii. Ghirai Murza o puse pe față pe față de-a curmezișul, se aruncă în șa și, dând pinteni calului, dispăru în imensitatea câmpului împresurat cu flori de nu-mă-uita”.

Romanul este plin de aluzii şi simboluri ce redau cu măiestrie viziunea autorului asupra istoriei Republicii și a *nomazilor* din ea, a rătăciților acesteia, a faunei umane contemporane care se află la putere astăzi. Val Butnaru investighează lumea romanului cu ochiul exersat al sociologului. Niciun subiect sacru al moldovenilor nu scapă de critica tăioasă a autorului. Evenimentele romanului sunt o replică în negativ la ceea ce se credea despre moldoveni, despre care, de-a lungul anilor, s-au scris pagini frumoase, „pe care istoria i-a învățat să ierte și să uite nedreptățile care li s-au făcut în trecut, dar și în prezent, și mai mult în viitor (…) despre felul lor unic de a fi ospitalieri, despre nelipsita pâine cu sare închinată prietenilor și neprietenilor ce le trec pragul caselor neîncăpătoare, despre spiritul lor de solidaritate care-i ține grămăjoară în jurul meselor încărcate de bucate, despre pregătirea lor de a muri oricând fie și într-un viitor îndepărtat, pentru idealurile tinereții lor zvăpăiate, pentru dorul fără saţiu de libertate, cântat în lungile nopți de toamnă după sobă, și apărat, bineînțeles, discret și elegant”. Toate aceste exemple sunt o replică în negativ la romanul *Republica cu îngeri*. Nu atât reconstituirea evenimentelor îl preocupă pe autor, cât impactul Istoriei (inclusiv a celei actuale) asupra fiecărui individ în parte, modul în care aceasta se răsfrânge asupra conștiinței fiecăruia.

Istoria recentă, marcată de pierderea valorilor, una a dezrădăcinării, a destrămării familiilor în urma migrației, este de asemenea vizată de paginile romanului. Semnificativ rămâne dialogul dintre Eleonora, una dintre

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

secretarele Președintelui, și câțiva tineri, surprins și filmat în casa lui Elefterie Lut (copiii căruia, în drum spre Italia, se prăpădesc într-un accident, organizat de Președinte):

– Abia ați absolvit liceul, ce-o să faceți în Italia? Cum o să vă descurcați voi acolo singuri, fără sprijinul părinților?

– Părinții? Ce mai înseamnă și asta? Tata e un om terminat, nu are pic de voință și nici demnitate. Mama a plecat în Portugalia. Și-a găsit pe altcineva.

– E adevărat, spuse cealaltă duduie, vopsită și ea cu negru pe la ochi. În ziua de azi, părinții au devenit niște păsări migratoare care ne-au părăsit în cuiburi străine.

– De ce vorbești așa?

– Da cum să vorbesc? Nu merită ei cuvinte și mai grele? De zece ani, mama se află în Grecia, măritată cu …habar n-avem cu cine.

– Tata e în Canada, continuă prima. Și el și-a găsit o femeie. Niciunul dintre ei nu știe că de trei ani ne-am stabilit în Italia.

Se pare că, redactând romanul, autorul a mânuit dintru început complexul de motive, dând chiar incipitului perspectiva de profunzime a întregului. Dacă în prima parte prozatorul galopează pe o linie frântă a timpului, mereu instabilă, cu rupturi ale firului narativ, acesta părând mai mult o prețiozitate estetică suspendată în gol, spre final se observă o *cumințenie* cronologică, care decurge în sens invers.

Considerând simbolistica lui *dincolo* ca pe aceea de spațiu interior al persoanei, dar și al trecutului acesteia, vom putea trasa corespondența între ceea ce este până și dincolo de *Poartă. Dincolo* este locul unde se relevă adevărul pur. Acolo se intră până în cele mai intime detalii ale ființei, acolo personajele își descoperă esența propriei firi. Este spațiul unde se descoperă atât binele, cât și crimele săvârşite. Este călătoria către sine, către adevărul despre sine, care, descoperit, poate ucide sau mântui. *Dincolo* e un purgatoriu care lasă posibilitatea *vindecării* existențiale. Atunci când camera de filmat deapănă invers, fiecare personaj își vede trecutul până în fibră, însă nu mai poate schimba nimic. În acest proces al derulării, Călugăru va ajunge la starea sa inițială: văzându-se cum îi *înmugurește* corpul, slobozind mâinile și picioarele. Ce sugerează utilizarea acestei tehnici? E, probabil, o chemare la adâncirea în propriul sine, o încercare de conștientizare a propriilor monștri, a monstruozităților din fiecare, cheamă la cugetare, după care, purificați, să se nască din nou.[2]

Critica actuală din Republica Moldova, analizând romanul *Cartea Nomazilor din B*., a făcut referire în câteva rânduri și la filmul *Călăuza* al cineastului rus

[2] Tehnica amintește de una dintre interpretările cărții lui Iona din Biblie: Iona se cufundă pur și simplu în el însuși, se îneacă în el însuși, este înghițit de sine, de monștrii din el, de monstrul din el. Și abia după ce se roagă, lucrurile se limpezesc. El iese din monstrul care era el însuși, deci din apele cugetului său și devine altul, purificat.

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)

Andrei Tarkovski, găsind asemănări între *dincolo* și *Zona (*mai exact, camera din *Zonă*).

În *Călăuza,* când personajele ajung în fața *Zonei*, spațiu al memoriei, cunoașterii și recunoașterii de sine, ele refuză să intre. Le este frică de faptul că adevărul despre viața lor va ieși la iveală, se tem că le vor fi distruse iluziile. Conștientizând acest lucru, ele preferă să trăiască în neadevăr. Starea respectivă le calmează conștiința și nu le provoacă durere. Dezamăgirile îi urmăresc pe eroii din *Călăuza* și soluția pe care le-o propune autorul este una destul de iluzorie: trăirea în vis, unde își pot conștientiza propriile rădăcini, liantul oamenilor cu pământul care i-a adus pe lume. Dar și aceste legături sunt pentru ei deja ireale, în fond. (Tarkovski, 2015, p. 254).

Pentru experiența sufletească a omului poate fi la fel de important și ce i s-a întâmplat ieri, și ce s-a întâmplat cu omenirea în urmă cu o mie de ani, consideră Andrei Tarkovski. Mai mult, în toate filmele pe care le-a făcut, pentru cineastul rus a fost întotdeauna foarte importantă tema rădăcinilor, a relației cu casa părintească, cu copilăria, cu patria natală, cu pământul, relație care contribuie la definirea demnității omului. Tema principală care se face vizibilă în *Călăuza* (ca și în *Cartea nomazilor din B.*, de altfel) este anume tema demnității omului, „a omului care suferă din lipsa propriei demnități" (Tarkovski, 2015, p. 253).

În *Cartea nomazilor din B*. autorul nu le propune idei salvatoare personajelor, nici măcar una iluzorie, poate doar cunoașterea de sine, cunoașterea istoriei și a rădăcinilor întru recuperarea demnității, romanul devenind astfel ofertant în interpretări. Cert e că pentru a evita rătăcirile, personajele vor trebui să-și corecteze pas cu pas itinerarul. Nu pentru a face o cale întoarsă, în căutarea unei Arcadii care n-a existat vreodată pe acest teritoriu, ci pentru a găsi răspântia unde s-au poticnit, s-au înșelat în propria alegere, pentru a se îndrepta din timp spre scopuri care, oricât de îndepărtate și greu de atins ar fi, nu sunt niște iluzii. Bineînțeles că indivizii și-ar putea întoarce privirea, pretinzând că nu văd nimic. Să se prefacă ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, dar perturbările care de aproape un secol au avut loc la nivelul mentalităților continuă să producă urmări cărora cu toții le cădem victime. Iar la acestea, fiecare dintre noi este și complice.

Referințe bibliografice:

1. CORDOȘ Sanda. *Lumi din cuvinte. Reprezentări și identități în literatura română postbelică.* București: Cartea Românească, 2012.

2. BUTNARU, Val. „Trebuie să stoarcem nomadul din noi". În: *Jurnal de Chișinău*, 18 iunie, 2010.

3. CIOBANU, Mircea V. *Deziluziile necesare.* Chișinău: ARC, 2014.

4. EVSEEV, Ivan. *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*. Timișoara: Ed. Amarcord, 1994.

5. TARKOVSKI, Andrei. *Sculptând în timp*. București: Nemira, 2015.

BDD-A31604 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:56:11 UTC)